

ЧИННИКИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЖИТТЄВОГО УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (КЕЙС ЛІДЕРІВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ)

Вадим Ніколенко

доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, пр. Науковий, 72, м. Дніпро, 49010, Україна,
e-mail: vadnikolenko1983@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6730-0938>

У статті на прикладі всесвітньо відомих особистостей визначаються чинники, що сприяють самореалізації та досягненню життєвого успіху сучасною людиною. Засновуючись на феноменологічній парадигмі, автор звертається до аналізу публічних виступів видатних постатей сучасного демократичного суспільства. Серед них такі знані політики, як Барак Обама та Джастін Трюдо, такі відомі бізнесмени, як Білл Гейтс, Марк Цукерберг та Стів Джобс, такі представники літератури, кіноіндустрії, музичного мистецтва тощо, як Джоан Роулінг, Опра Вінфрі, Наталі Портман, Стівен Спілберг, Меріл Стріп та Тейлор Свіфт. Особлива увага приділяється їхнім зустрічам зі студентами та викладацькою спільнотою університетів США. Підкреслюється, що значущість цих зустрічей зумовлюється тим, що саме студентська молодь (у всякому разі її значна частина) вже у недалекому майбутньому має стати інтелектуальною елітою суспільства, зайняти позиції лідерів громадської думки, що здійснюють значний вплив на стан суспільної свідомості, на розвиток соціуму у всіх сферах його життєдіяльності. Зазначається, що у своїх виступах перед студентською аудиторією лідери громадської думки не тільки Сполучених Штатів, а й всього демократичного світу акцентували на таких чинниках досягнення життєвого успіху та самореалізації, як систематична наполеглива праця, конкурентна освіта, інноваційний стиль мислення, здатність працювати в команді, лідерські якості, самокритичність, відсутність страху перед невдачами, досяжницька мотивація, чіткі внутрішні моральні настанови. Підкреслюється, що у виступах зазначених політичних діячів, підприємців, представників творчих професій акцентувалося на тому, що досягнення життєвого успіху та самореалізація особистості тісно корелюють зі сталим розвитком суспільства в цілому, поширенням демократії, створенням солідарного суспільства, відсутністю різноманітних форм соціальної дискримінації тощо. Визначаються напрямки подальших досліджень з обраної автором проблематики, а саме звернення до вивчення досвіду самореалізації та досягнення життєвого успіху відомих вітчизняних діячів у сфері політики, економіки, права, мистецтва тощо.

Ключові слова: самореалізація, життєвий успіх, чинники самореалізації та життєвого успіху, лідери громадської думки, феноменологія, демократія, сталий розвиток.

Для цитування: В. Ніколенко Чинники самореалізації та життєвого успіху особистості в сучасному суспільстві (кейс лідерів громадської думки). Український соціологічний журнал. 2022. 28. С.57–67 <https://doi.org/10.26565/2077-5105-2022-28-06>

How to Cite: Nikolenko, V. (2022) 'Factors of Self-Realization and Life Success of an Individuals in Modern Society (Case of Public Opinion Leaders)'. Ukrainian Sociological Journal, (28). 57–67. <https://doi.org/10.26565/2077-5105-2022-28-06> [in Ukrainian]

Постановка проблеми. Одним з основних завдань студентоцентрованої освіти як найперспективнішої для системи надання освітніх послуг та повноцінного функціонування суспільства загалом є сприяння

самореалізації особистості, розкриттю її потенціалу та підтримка сталого розвитку. Незважаючи на те, що сьогодні все частіше постає питання не стільки про розвиток, скільки про виживання людства у глобаль-

ному масштабі, проблема вибору конкретних інструментів, методів, підходів, патернів, сенсів, ціннісних орієнтирів, рутинних дій, релевантного способу життя на шляху самореалізації, з одного боку, та змістовного наповнення, сучасного розуміння життєвого успіху, з іншого, все ще надзвичайно актуальна. Із чотирьох виокремлених П. Штомпкою типів соціологічних теорій (пояснювальні, евристичні, аналітичні та екзегетичні) у цій статті ми звертаємося до пояснювальних теорій, які, зокрема, пропонують тлумачення тих чи інших феноменів повсякденного життя людей [1].

Проблемна ситуація, що зумовлює необхідність здійснення досліджень з обраної нами теми, а отже, актуальність даної публікації, полягає, з точки зору її онтологічного аспекту, у протиріччі між гострою соціальною та індивідуальною потребою в особистісній самореалізації та досягненні життєвого успіху та реальним станом цих процесів, зокрема в сучасному українському суспільстві. Гносеологічний аспект проблемної ситуації зумовлюється протиріччям між нашим знанням щодо актуалізації питання самореалізації особистості, досягнення нею життєвого успіху як на персональному, так і на загальносоціальному рівні, та незнанням наявних та можливих засобів, чинників та механізмів реалізації індивідом власних інтенцій у різних сферах його життєдіяльності.

Метою цієї статті є визначення дієвих та соціально прийнятних алгоритмів самореалізації та досягнення життєвого успіху особистості в умовах демократичного суспільства.

Який набір запитань і дефініцій конкретизує сутність зазначених феноменів та релевантних прагнень? У найзагальніших рисах самореалізація – це розкриття людиною свого особистісного потенціалу, а життєвий успіх – досягнення чогось значущого, важливого для неї. Проте для деталізації обраної проблематики прямо чи опосередковано актуальними залишаються конгруентні узагальнювальні запитання: як стати самоактуальною особою, духовно і матеріально багатого, та не відчувати, наприклад, що час проходить непомітно, а спогади про нього не приносять задоволення? Як зменшити вплив на свою поведінку негативних форм девіації, зрештою не залишитися самотньою особою, успішно інтегруватися в

суспільство та задовольняти якомога вищі потреби за пірамідою А. Маслоу? Як поліпшити рівень, якість власного життя, соціальне самопочуття? Або, іншими словами, як відчувати задоволення від власного життєвого проекту в різноманітних його аспектах? Як стати щасливою людиною в соціумі щасливих людей? Як найповніше та найефективніше виконувати зобов'язання перед суспільством, цивілізованим людством та не забувати про свої права? Як не опинитися без місця працевлаштування в майбутньому, оскільки у найближчі двадцять років під тиском штучного інтелекту, роботизації виробництва і сфери послуг приблизно три чверті професій у відомій нам формі можуть зникнути, точніше, їх замінять комп'ютери та роботи? Як знайти на цьому тлі не те, що мерехтить, а те, що триває?¹

Щоб відповісти на деякі із цих питань, у межах даної публікації ми звернулись до вивчення досвіду самореалізації та досягненні життєвого успіху всесвітньо відомих особистостей – видатних політиків, громадських діячів, письменників, акторів та інших лідерів громадської думки.

Аналіз проблематики в науковій літературі. На початку XXI століття у суспільстві споживання склався певний тренд щодо затребуваності, моди на успіх. Зважаючи на це, було б цікаво дізнатись, у чому таємниця особистісного, соціального успіху, самореалізації, на думку найвпливовіших людей сучасного світу, оскільки саме вони створюють, зокрема, сенси і формують тренди подальшої життєдіяльності людства. І хоча існує багато соціальних (наявних у повсякденні на рівні міжособистісного спілкування) та наукових концепцій щодо обраної нами проблеми, в межах цієї статті ми насамперед звернемося до порад лідерів громадської думки – популярних політиків, письменників, акторів, узагальнених на основі їхніх публічних виступів. Зазначимо, що відповідного матеріалу не бракує як у світі повсякденної соціальної взаємодії, на рівні фонового знання, так і у публіцистичному вимірі, мас-медіа тощо. Натомість у соціологічній літературі подібні питання порушуються серед іншого у

1 До слова, про парадокси часу особливо цікаво розмірковували німецький філософ Іммануїл Кант (1724-1804) й американський психолог Вільям Джеймс (1842-1910).

межах міждисциплінарного підходу. Зокрема, коли йдеться про життєтворчість, самоактуалізацію, сучасні соціологи взаємодіють здебільшого з психологами [2, 3, 4]; досліджуючи питання трудової самореалізації, співпрацюють у тандемі з економістами [5, 6]. Про вміння бути почутим, зачарувати маси людей та виявляти лідерські здібності пишуть представники соціології політики, політичні філософи, політологи [7]. До проблематики самореалізації та життєвого успіху звертаються такі вітчизняні соціологи, як Є. Головаха, Н. Паніна, О. Кронік, Л. Сокурянська, О. Гудзенко, О. Дейнеко, С. Щудло та ін. (див.: [8 -12]). У своїх працях вони аналізують зазначені феномени у контексті вікових, гендерних, професійних, творчих, сімейно-побутових, поселенських, етнічних тощо можливостей та обмежень.

Втім, на нашу думку, в науковому просторі все ще бракує узагальнюючих досліджень із застосуванням якісної методології, дослідницького потенціалу феноменологічної парадигми. Можливо, якісну методологію важко назвати доказовою, але вона (у випадку обраної нами проблеми) здатна висвітлити акценти, які роблять лідери громадської думки у своєму повсякденному та професійному житті, дослідити їхній рутинний світ, досвід, переконання, фонові та набуті знання, що цілком ймовірно стали запорукою їхнього життєвого успіху, реалізації власних здібностей, особистісних і професійних інтенцій.

Виклад основного матеріалу. Наш вибір якісної методології соціологічного аналізу зазначеної проблеми зумовлений тим, що саме досвід інформантів, які є успішними людьми, їхній шлях до самореалізації та успіху, конкретні чесноти та алгоритми дії можуть стати у нагоді кожній людині, яка прагне самореалізуватися та бути успішною у всіх сферах свого життя.

Обравши логіку феноменологічного підходу, ми звернулися до автоетнографічного методу, а саме до вивчення публічних виступів відомих усьому світу людей, що дозволило нам виокремити релевантні епізоди їхнього життя, які стали важливими у контексті реалізації їхнього життєвого проєкту, були ідентифікаційними маркери особистісних досягнень. Саме в такому ключі ми намагалися проінтерпретувати публічні лекції найвідоміших діячів сучасності,

покликані показати молодому поколінню суспільно значущі орієнтири гармонійного співіснування, «рецепти» самореалізації, алгоритми досягнення життєвого успіху тощо.

Зокрема, нас цікавили відповіді на запитання, поставлені лідерам громадської думки – політикам, підприємцям, акторам, письменникам, селебриті, усім тим, кого називають успішними людьми, хто створив себе сам. До слова, практика публічних лекцій відомих осіб достатньо поширена у провідних вишах світу. Напевно, ключ для професійної самореалізації, особистісного зростання у кожній з суспільних царин (економіка, політика, мистецтво тощо) буде певною мірою унікальним. Проте, просуваючись у заданому нами напрямі, ми намагалися дізнатися, що спільного мають успішні люди, які представляють абсолютно різні професійні сфери, реалізація яких термінальних та інструментальних цінностей дозволила цим людям стати успішними.

Ми вже писали про те, що знайомство з досвідом самореалізації, досягнення життєвого успіху відомих постатей сучасності особливо важливо для молоді, зокрема студентської, яка знаходиться на порозі свого професійного життя. Мабуть, добре усвідомлюючи це, як ми зазначали вище, провідні університети світу, відтворюючи давні традиції, запрошують до виступу перед своїми вихованцями як видатних представників певної галузі науки, так і відомих політиків, письменників, митців, тих, кого по праву вважають лідерами громадської думки.

У цьому контексті надзвичайно цікавим є досвід Гарварду, де ще на початку ХХ століття виступав М. Вебер. До цього навчального закладу були причетні Р. Мертон, Т. Парсонс і багато інших видатних соціологів. У перші десятиліття ХХІ сторіччя перед студентами Гарварду з яскравими лекціями виступили британська письменниця Джоан Роулінг (2008) [13], відомі підприємці Білл Гейтс (2007) [14] та Марк Цукерберг (2017) [15], такі митці, як Опра Вінфрі (2013) [16], Наталі Портман (2015) [17], Стівен Спілберг (2016) [18]. У Колумбійському університеті виступала з промовою Меріл Стріп (2010) [19], у Стенфордському – Стів Джобс (2005) [20], в університеті Аризони – Барак Обама (2009) [21], в університеті Нью-Йорка – Джастін Трюдо (2018) [22] та Тейлор Свіфт [23].

На нашу думку, для професійної освіти суттєве значення має практичний досвід тих особистостей, що формують траєкторії її розвитку на десятиріччя вперед. Своїми виступами перед студентами вони програмують розуміння ними життєвого успіху, визначають дієві алгоритми його досягнення, а отже, й самореалізації.

Так, Б. Обама у промові 2009 року перед студентами Аризонського університету зазначав, що кожен має знайти сенс свого життя, свою *lifeline*, що людина у своєму творчому пошуку є справжнім вічним двигуном людства. Він зауважував, що слід мріяти практично, прагнути до максимального розкриття свого потенціалу, ніколи не зупинятися на досягнутому. На переконання політика, життя – це постійна боротьба за позитивні зміни заради збереження людської гідності, рівності шансів для втілення у життя своїх мрій та планів, зокрема освітніх. При цьому він підкреслював, що в сучасних умовах освіти слід розуміти не як привілей, а як громадянський обов'язок, акцентував на значущості креативності, поширенні егалітарних освітніх центрів, розумінні кожною людиною високої цінності служіння своїй країні [21].

Окрім того, 44-й президент США заважував наявність економічних випробувань, зіставних із тими, що були протягом Великої депресії. Наголошував, що новим поколінням доведеться долати виклики, які похитнули старий порядок, та оновлювати світ з огляду на загрози кліматичних змін, війн, тероризму, пандемій тощо. Подібні перепони унеможливили легкі рішення. У часи важких випробувань, стверджував Б. Обама, визначати успіх лише в категоріях матеріальної культури і лише одноосібно, тобто зважаючи тільки на власний достаток, було б геть неприпустимим і контрпродуктивним. Це свідчило би про бідність амбіцій, перевагу короточасних задоволень над тривалими доленосними проектами та суспільно значущими досягненнями, але жодні особистісні титули та статуси ніколи не перевершать цінність національних інтересів. За слушним спостереженням державного діяча, усі ефективні лідери, інститути й організації з великою історією функціонують з огляду не на миттєві інтереси, а на тривалі наміри. Цілі, в ім'я яких вони діють, завжди більше за власні амбіції. Вони прагнуть працювати

задля інших, задля створення рівних можливостей для всіх. Це і є справжні символи, ознаки успіху. Не зміна яскравих обгорток, тобто ребрендинг, є запорукою успіху та видатних досягнень, а справжні інновації, важка праця, орієнтації на емансипаційні цінності [21].

Продовжуючи свій виступ, Б. Обама зазначив, що ми живемо в гіперконкурентному світі, внаслідок чого ніхто не може дозволити собі перебувати в ситуації самозадоволення, самозаспокоєння, самомилювання тощо. Відповідно, освіта та професійне вдосконалення мають тривати протягом усього життя, а не закінчуватися зі здобуттям диплома про вищу освіту. На переконання відомого політика, настав час безпрецедентних викликів, і щоб упоратися з ними, люди мають бути активними, завзятими, енергійними. І хоча рушієм будь-якої країни є студентська молодь, що насамперед прагне позитивних змін, такі важливі людські якості, як психологічна молодість, ентузіазм, новаторство, ініціативність, не залежать від паспортного віку.

Хід нашої історії, впевнений Б. Обама, змінюють не ті, хто опікується виключно власним матеріальним комфортом, а ті, хто пристрасно працює для того, щоб втілити свої інновації, самореалізуватися, розкрити свої таланти, поділитися своїм баченням необхідних зрушень з іншими. Будь-яка професійна діяльність має бути спрямована на допомогу іншим, передусім нужденним, менш забезпеченим категоріям населення. Вона повинна не лише задовольняти власні амбіції, але й допомагати втілювати в життя моделі успіху інших.

Робота, до якої людина береться з пристрасстю, стверджує 44-й президент США, ніколи не може бути закінченою, вона має кумулятивну природу: що більше ви знаєте, то більше для вас розкривається горизонтів нового, ще недослідженого. Що більше ви зробили, то більші завдання постають перед вами у повний зріст. На думку Б. Обама, у професіоналів пристрассть має поєднуватися з рельєфно та розлого виявленими зобов'язаннями перед нацією [21].

Звернемось до виступу перед студентами ще одного відомого політика – прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо.

Перед його виступом 2018 року в Нью-Йоркському університеті він був схарактеризований як прогресивний політич-

ний лідер, який з-поміж іншого приділяє велику увагу питанням соціальної справедливості, побудові суспільства середнього класу, допомозі біженцям, робить вагомий внесок у боротьбу з кліматичними змінами. Виступаючи перед студентською молоддю на славетному стадіоні Yankee Stadium, політик наголошував, що її надзвичайний потенціал та можливості мають передбачати усвідомлення нею великої соціальної відповідальності. З огляду на те, що п'ята частина студентів університету є іноземцями, Д. Трюдо приділив велику увагу питанням політичного та культурного розмаїття, відкритості світу як надзвичайно важливим проблемам сучасності. При цьому Д. Трюдо підкреслював неприйнятність екстремальної бідності, важливість боротьби з кліматичними змінами. На його думку, усі виклики світ має долати разом. Толерантність, прийняття, повага, дружба, порозуміння, пошук загального знаменника у вирішенні доленосних питань виживання людства є важливими цінностями на шляху до вдосконалення цього світу (*to make this world a better place*).

Акцентуючи на значущості навчання протягом усього життя, Д. Трюдо наголошував, що сучасним студентам як майбутнім лідерам XXI століття має бути притаманна сміливість, відкритість до різноманітних думок, прагнення об'єднувати людей [22].

2008 року, виступаючи з лекцією в Гарварді, авторка серії популярних романів про юного чарівника Гаррі Поттера підкреслювала вагомість демократичних прав і свобод людини, солідарності, інноваційного стилю мислення як твердої основи позитивних винаходів та ефективних соціальних рішень. Водночас Джоан Роулінг говорила про неминучість певних невдач у житті будь-якої активної людини, згубну, принизливу соціальну природу бідності та її романтизації, а також акцентувала увагу на важливості активної діяльності, сильної волі й самодисципліни, вмінні не розпилятися по дрібницях, а бачити перед собою велику мету і зосередити всю свою енергію на її досягненні. Письменниця зазначала, що справжнім тестом на те, хто ви такі (*who are you*) є: 1) випробування поразками та життєвими негараздами; 2) уміння співчувати людям, з якими ви ніколи не були знайомі. Лише конкретні результати подолання таких бар'єрів, підкреслювала письменниця,

можуть свідчити, хто ви є насправді, говорити про вас навіть більше, ніж ваша кваліфікація й освіта [13; 24].

Про певні невдачі, які зрештою стали трампліном до нових звершень, говорила у своєму виступі перед студентами університету Нью-Йорку Тейлор Свіфт. Згідно її думки, якби не вони (невдачі), навряд чи вона б зрештою реалізувала себе в амплу творчої людини [23].

Засновник корпорації Microsoft Білл Гейтс у своїх публічних промовах, зокрема у виступі перед студентами Гарварду, говорячи про соціальну нерівність, бідність у глобальному масштабі, акцентував на необхідності бути активними у боротьбі з такими деструктивними явищами. У цьому контексті доцільно пригадати фрагмент виступу Опри Вінфрі перед гарвардськими студентами (2013). На її думку, ключ до повноцінного, успішного життя полягає у розвитку непорушного морального GPS, який скаже людині, яким шляхом їй рухатися. Згадаємо, що про це йдеться у відомій праці Н. Еліаса «Процес цивілізації» [25].

Популярна голлівудська акторка Енн Гетевей, виступаючи в ООН з нагоди Міжнародного жіночого дня у ролі посла доброї волі (2017), закликала до гендерного рівноправ'я. При цьому вона згадала настанови свого батька, які запам'яталися їй з дитинства: він навчав її орієнтуватися не тільки в географічному, а й у життєвому просторі, що згодом дозволило їй досягти цілей, які вона ставила перед собою [27].

Меріл Стріп, звертаючись до студентів Колумбійського університету, зауважувала, що вони не мають прагнути успіху за будь-яку ціну, здобувати популярність, незважаючи ні на що, натомість треба робити так, щоб їхні батьки пишалися ними [19].

Про важливість самокритичності та прагнення зрозуміти сенс свого життя, причинно-наслідкові зв'язки власних вчинків говорила у своєму виступі в Гарварді 2015 року Наталі Портман [17].

Видатний режисер Стівен Спілберг, виступаючи перед студентами цього ж університету, наголошував на безцінності для кожної людини знання власної історії, історії своєї країни та родини, що подекуди є цікавішою за найсучасніші фантазмагоричні твори. На його думку, ніхто не може вважати себе невдахою, якщо у нього є друзі та кохана людина. Водночас, з погляду відомого кіномитця, наш світ сповнений мон-

стрів: расизм, гомофобія, етнічна, класова, політична та релігійна ненависть, різні форми соціальної дискримінації. Особливо він підкреслював неприйнятність булінгу, антисемітизму, геноциду. Сучасний світ усе ще поділений на «ми» і «вони», переконаний Стівен Спілберг, натомість нам необхідно шукати шляхи солідаризації, які приведуть нас до побудови ідентичності з назвою «ми», до емпатії. Виходячи з цього, він закликав майбутніх фахівців спрямовувати свою діяльність як професіоналів у тій чи іншій галузі та громадян на подолання розбрату та формування соціальної солідарності як на локальному, зокрема національному, так і на глобальному рівні [18].

На нашу думку, слід особливо наголосити на винятковій ролі розвитку лідерських якостей у досягненні зазначених орієнтирів. У цьому контексті підкреслимо, що про потребу для молоді бути лідерами, цінувати культурне розмаїття, не розділяти, а об'єднувати говорив 2018 року прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо, виступаючи в університеті Нью-Йорку. Очевидно, що багато великих діячів мали непересічні лідерські здібності й саме за допомогою них доносили свої винаходи людству. Так, 2005 року у своєму виступі перед студентами Стенфорду Стів Джобс акцентував на необхідності цінувати час як запоруку успішності [20]. Незважаючи на те, що його методи керування персоналом часто піддаються критиці, не можна заперечувати виняткову роль цього винахідника у розвитку електронної техніки.

Маємо підкреслити, що багато експертів говорять про те, що на шляху самореалізації та досягнення життєвого успіху слід глобально мислити, але діяти локально: той, хто намагається бути скрізь, у підсумку опиниться ніде. Особливе значення у цьому контексті має вміння тривалий час фокусуватися на певному предметі, всебічне осмислювати його, усвідомлювати, що цікаві ідеї часто приходять не миттєво, а протягом досить довгого часу, зокрема завдяки глибокому зануренню у професійну діяльність, тож варто лише розпочати роботу, і неодмінно з'явиться цікаве продовження. Саме в цьому під час виступу в Гарвардському університеті переконував студентів Марк Цукерберг (1984) [15].

Фахівці, що опікуються обраною нами проблемою, підкреслюють, що, прагнучи самореалізуватися, досягти життєво-

го успіху, людині у жодному разі не слід нехтувати фундаментальною теоретичною підготовкою, принципом енциклопедичності знань, треба вміти мислити аналітично, працювати з великими масивами інформації, оскільки, як відомо, немає нічого практичнішого, ніж добре розроблена теорія.

Однією з умов особистісного успіху є, за методологією символічного інтеракціонізму Д. Г. Міда, вміння бачити певні речі крізь призму світогляду «узагальненого іншого» або, за дещо видозміненим фольклорним висловом, вміння «взяти чуже взуття» (*What it would be like to walk in somebody else's shoes*). Водночас велику роль у досягненні мети відіграє вміння шукати своє вікно можливостей, розуміння того, що все приходить своєчасно для тих, хто вміє чекати.

З погляду багатьох лідерів громадської думки, у прагненні до самореалізації слід не просто бути шукачем та збирачем ідей інших, цікаво їх представляти, але й вміти втілювати їх у життя. Саме так, зокрема, говорив про себе Генрі Форд, стверджуючи, що він просто узагальнив і реалізував цікаві ідеї, які були навколо нього [27]. Очевидно, що сьогодні такого підходу вже буде замало, оскільки дуже важливо самому продукувати нові ідеї. Досягнути подібного без постійного самовдосконалення, опанування новітньою науковою, технічною тощо літературою неможливо. Окрім того, одним зі складників успіху є вміння працювати в команді, оскільки відомо, що так званий *brain storm* дає на 70 % більше ідей, ніж сума індивідуальних суджень. Так, багато професійних менеджерів, приймаючи людину на роботу, цікавляться, чи вміє претендент/ка на посаду працювати у команді?

Прикметно, що з-поміж багатьох важливих компетенцій, чеснот, скілів дедалі частіше виокремлюють цінність інноваційного мислення. Наприклад, у багатьох закладах вищої освіти студентам пропонують прищепити саме новаторський стиль мислення. У розвинутих країнах це питання порушується й на соціальному рівні, зокрема відповідні цінності пропагуються за допомогою сучасної літератури, кіномистецтва, театру і т. ін. В англійському просторі навіть сформувалися відповідні лексичні кліше, які промовисто говорять про затребуваність таких навичок: *cultivate big picture thinking, creative thinking, to think*

outside the box, blue sky thinking, big think, lifelong learners тощо.

Менталітет багатих націй є переконливим доказом того, що всі зазначені цінності мають бути помножені на систематичну роботу, розвинуті соціально-комунікативні навички, наполегливість, цілеспрямованість тощо. Саме про це, наприклад, йдеться у стрічках «У гонитві за щастям» (2006), «Сінг Стріт» (2016) та ін. В останній дія розгортається навколо того, як «прагнути до своїх цілей і ніколи не здаватися», тобто наполегливо, за допомогою власного креативного підходу втілювати у життя свої мрії. Головний герой фільму – підліток, який пише пісні, відповідає своєму кривднику: «Ти маєш силу зупинити щось, але не створювати» і додає: «Ти застряг у минулому, я пишу майбутнє».

На окрему увагу заслуговує рубрика *Teaching children* у електронному додатку для вивчення англійської мови *BBC Learning English*. Вона містить різноманітні історії для дітей, серед яких історія про найкращу роботу у світі [28], де дитині пропонують стати саме автором: книги, сценарію, комп'ютерної програми, власного бізнес-проєкту, плану реформування суспільства тощо. Тож цілком природно, що у розвинутих країнах мільйонерами стають (і прагнуть продовжувати таку тенденцію в майбутньому) не тільки ті, хто приватизував газотранспортну систему, а й ті, хто, наприклад, створив новий літак, автомобіль, смартфон.

Безумовно, важливо цінувати товариство розумних і цікавих людей, однак слід пам'ятати, що не кожна красива теорія є правильною, тоді як кожна валідна, правильна теорія є красивою. Отже, до пропонованої інформації треба ставитися критично, тверезо аналізуючи ситуацію, вміти відрізнити дійсно грамотні менеджерські рішення від маніпуляції. Це стає можливим, зокрема, завдяки раціональному мисленню, логіці, фактам, на противагу інтуїції, емоціям, чуткам тощо.

Для досягнення своєї мети необхідно також вміти слухати, планувати майбутнє на тривалу перспективу, збирати раціональні зерна після кожної перемоги і поразки, як зазначала Опра Вінфрі. Подекуди наголошують на формулі особистісного успіху 70/30, за якою дві третини енергії слід присвячувати тому, що для вас є пріоритетними цілями життя. Саме про вміння концентруватися на головній меті свого життєвого

проєкту як про важливу особистісну чесноту зауважувала Джоан Ролінг, виступаючи в Гарварді. До того ж слід намагатися зберігати свою психологічну молодість (проте не перетворюватися на психологічне немовля, морально інфантильну особу), адже саме вона разом із внутрішньою мотивацією (*intrinsic motivation*) є запорукою успіху переважної більшості підприємців, які прийшли в бізнес не вимушено, а насамперед прагнучи свободи та самореалізації.

Як зазначав С. Джобс, виступаючи в 2005 році у Стенфорді, людина має якомога швидше знайти роботу, яка буде їй подобатися, не можна даремно гаяти час, його не так вже й багато, як може здаватися в молодості. До слова, він знайшов свою роботу у двадцятирічному віці, С. Спілберг – у вісімнадцятирічному. Звичайно, хтось визначається зі своїм шляхом ще у дитинстві, а хтось, як, наприклад, видатний нідерландський художник Вінсент ван Гог – у зрілому віці: він уперше взявся за пензель тільки у віці двадцяти восьми років. Відома мережа закладів швидкого харчування *Kentucky fried chicken* була заснована Г. Сандерсом, коли він розміняв сьомий десяток. Р. Крок приєднався до братів Мак-Дональдів і допоміг побудувати мережу ресторанів з усім відомою золотою аркою у п'ятдесят два роки. Американській підприємниці Р. Хендлер було сорок три, коли світ побачив створену нею ляльку Барбі.

Приблизно дві з половиною тисяч років тому Конфуцій говорив: відшукайте собі роботу до душі, і ви жодного дня не будете працювати. Десять століть тому схожі думки висловлював Г. Сковорода, розмірковуючи над концептом «сродної праці». Цікаві думки щодо соціального успіху і багатства на тлі ринкової культури висловлює один із найзаможніших людей світу В. Баффет. Він зауважує, що для збільшення власних активів слід інвестувати у себе, у свій інтелектуальний, соціальний, символічний капітал. На його думку, це найкраще, що можна зробити для власного успіху. Водночас підприємець додає: важливо бути молодим і енергійним, незважаючи на свій вік [29].

2018 року А. Шварценеггер, осмислюючи своє минуле у виступі з мотиваційною промовою, назвав п'ять принципів, яких, на його думку, треба додержуватися для досягнення життєвого успіху: 1) визначити свої життєві цілі, сформулювати бачення майбутнього, мати до цього пристрась; 2) ніколи не думати дрібно (*Never think small*).

Think big); 3) не слухати тих, хто говорить, що видатні досягнення вам не до снаги (*ignore the naysayers* – ігноруйте скептиків. Видатний актор згадував, що на початку кар'єри деякі люди критикували його німецький акцент і стверджували, що з ним йому ніколи не досягнути успіху в Голлівуді. Слова подібних «доброзичливців» він згодом згадував з іронією, наводячи думку Д. Камерона, що «Термінатор» став найвидатнішим блокбастером далеко не в останню чергу завдяки вимові А. Шварценеггера. Згідно із задумом режисера, славнозвісну фразу *I'll be back* актор артикулював із притаманним йому акцентом саме так, як мав би звучати справжній голос машини); 4) важко працювати. Незалежно від історичної епохи, на думку бодіблдера, спрацьовує правило *No pain. No gain* (Немає болю – немає виграшу); 5) не лише брати, але й віддавати, оскільки завжди і скрізь є люди, що потребують вашої допомоги.

Підсумовуючи, відомий спортсмен, кіноактор, колишній губернатор Каліфорнії, лідер громадської думки А. Шварценеггер розкрив таємниці власного життєвого успіху та самореалізації: треба мати чітке бачення свого майбутнього життя, мислити масштабно, ігнорувати скептиків, заповзяти працювати, бути відкритим до світу та намагатися змінювати його на краще. Бо якщо не ми, то хто? Якщо не зараз, то коли? [30].

Усі ці цікаві та корисні поради призначені не просто розгорнути калейдоскоп привабливих ідей у їхньому нескінченному наративі, але й підвести під них певне наукове підґрунтя, стиль мислення, сукупність взаємопов'язаних методологічних принципів, зафіксувати причино-наслідкові зв'язки, такі важливі для науки. У своєму власному дослідженні, деякі результати якого представлені, зокрема, у цій статті, ми скористалися насамперед соціологічним «збільшувальним склом», а саме застосували до аналізу обраної нами проблеми феноменологічний підхід, соціологічні теорії якості життя, метод каузометрії, теорію статусного образу людини, які надають якісну оптику для прокладання шляхів та розширення віяла можливостей, планування та вдосконалення життєвого проекту. Тож, на тлі власних спостережень і узагальнень, у прагненні осмислити суспільне життя за допомогою соціологічних підходів, окреслити

можливі траєкторії підвищення якості життя, соціального самопочуття та шляхи самореалізації середньостатистичної особистості, насамперед майбутнього фахівця, й було побудовано наше дослідження.

Висновки. Отже, підсумовуючи зазначене вище, маємо констатувати, що відомі постаті сучасного демократичного суспільства пропонують виборювати життєвий успіх за допомогою самореалізації, формування інтернального типу особистості; систематичної наполегливої праці, на противагу виграшу в рулетку або іншим щасливим випадкам. Окрім того, з погляду лідерів громадської думки, важливу роль у досягненні успіху у всіх сферах життя людини відіграють такі особистісні цінності, якості та прераференції, як шанобливе ставлення до часової перспективи, прагнення конкурентної освіти, увага до порад батьків, уміння співчувати незнайомим людям, інноваційний стиль мислення, життєва енергія, психологічна молодість, уміння розставляти пріоритети на своєму життєвому шляху та концентрувати зусилля на досягненні найважливіших особистих завдань, цінувати товариство цінних і розумних людей, уміння працювати в команді, лідерські якості, прагнення бути самокритичним, не боятися невдач, необхідність знайти працю до душі, досяжницька мотивація, прагнення бути суб'єктом власного життя, самодисципліна, чіткі внутрішні моральні настанови. Усе це здебільшого інструментальні цінності, які дозволяють людині йти шляхом самореалізації та досягнення життєвого успіху. Що стосується загальнолюдських термінальних цінностей, то, на думку відомих сучасних постатей, вони тісно корелюють зі сталим розвитком суспільства, поширенням демократії, допомогою нужденним, з діями щодо запобігання війнам і тероризму, з егалітарною освітою та рівними стартовими можливостями, зі створенням солідарного суспільства, прагненням до єдності в розмаїтті, зі зведенням нанівець різноманітних форм соціальної дискримінації та ненависті, з унеможливленням подальших кліматичних змін тощо.

Свої подальші дослідницькі пошуки ми плануємо спрямувати на вивчення досвіду самореалізації та досягнення життєвого успіху видатних представників вітчизняної науки, техніки, мистецтва, бізнесу, політики, права тощо минулого та сучасності.

Список літератури

1. Sztompka P. Shaping Sociological Imagination: the importance of Theory, Self, Social Structure, and Beliefs: Explanation in Sociology (ed. J. C. Alexander), Berkeley: University of California Press. 2004. pp. 180-200.
2. Столярчук О. А. Самоактуалізація як чинник становлення особистості майбутнього фахівця. Innovation solution in modern science. №4 (13). 2017. С. 1-11.
3. Широких А. О. Роль самоактуалізації в життєвому проектуванні особистості. Психологія та соціальна робота. №1 (49). 2019. С. 143-157.
4. Кириченко Н. А. Категорія життєвого проекту у психології життєтворчості. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. № 2. 2011. С. 261-265.
5. Кім Т. І. Удосконалення системи трудової самореалізації молоді в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. № 11. 2017. С. 269-274.
6. Мяленко В. В. Психологія професійної самореалізації молоді: монографія. Національна академія педагогічних наук України; Інститут соціальної та політичної психології. К.: Міленіум, 2016. 104 с.
7. Кривошеїн В. В. Імідж як категорія системології політичного сприйняття. Політичний менеджмент. №3 (12). 2005. С. 115-127.
8. Гудзенко О. З. Міжпоколінські відмінності уявлень про фактори досягнення життєвого успіху. Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства. №1. 2010. С. 106-113.
9. Stroyanovska O., Dolynska L., Shevchenko N., Yermakova S., Matiash-Zaiats L., & Kriukova O. Features of Students Ideas about Life Success. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience. №12(1). 2021. Pp.136-153.
10. Сокур'янська Л. Г. Молодь у суспільстві нерівних: ризики та можливості самореалізації. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. Вип. 39. С.27-35.
11. Sokurianska L., Deineko O. Educational risks as an actualization factor of the ukrainian studentship's professional self-realization risk. Український соціологічний журнал. 2018. № 1-2. Випуск 19-20. С. 43-48.
12. Сокур'янська Л. Г., Щудло С. А. Підлітки в пограничному просторі: ціннісні орієнтації та життєві плани. Соціологія: теорія, методи, маркетинг: науково-теоретичний часопис. 2017. № 4, жовтень-грудень. С.53-67.
13. Rowling J. K. Harvard Commencement Speech 2008. Harvard University Commencement. Harvard University. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UibFDUPJAEU>
14. Gates B. Harvard Commencement Address 2007. Harvard University. URL: <https://news.harvard.edu/gazette/story/2007/06/remarks-of-bill-gates-harvard-commencement-2007>
15. Zuckerberg M. Harvard Commencement Speech 2017. FACEBOOK CEO'S FULL SPEECH. ABC News. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QM8I623AouM>
16. Winfrey O. Harvard Commencement Speech. Harvard Commencement 2013. Harvard University. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GMWFieBGR7c>
17. Portman N. Harvard Commencement Speech. Harvard Commencement 2015. Harvard University. URL: https://www.youtube.com/watch?v=jDaZu_KEMCY
18. Spielberg S. Harvard Commencement Speech. Harvard University 2016. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fk1YJO2Ywsk>
19. Streep M. Barnard Commencement Speaker 2010. Columbia University. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gfv849HU9I4>
20. Jobs S. Steve Jobs' 2005 Stanford Commencement Address. Stanford. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UF8uR6Z6KLc>
21. Obama B. Graduation speech: Arizona State University (ASU). Arizona State University 2009. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Qbel5MhtDq4>
22. Trudeau J. Justin Trudeau's FULL commencement speech to NYU grads at Yankee Stadium 2018. Global News. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Vs6jok1vplA>
23. Swift T. NYU's 2022 Commencement Speaker Taylor Swift. New York University. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OBG50aoUwll>
24. Nikolenko V. Business person of the Beginning of the 21st Century: a Sketch of Socio-Psychological Portrait. Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Sociological Studies of Contemporary Society: Methodology, Theory, methods". № 47. Pp. 18-25.
25. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. Альтернативи. К. 2003. 672 с.
26. Hathaway A. Anne Hathaway on International Women's Day 2017. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BC7LytSihZk>
27. Форд Г. Моє життя та робота / пер. з англійської Уляни Джаман. К. Наш Формат, 2015. 344 с.
28. Teaching children. Stories for Children. The Best Job in the World. (January 30, 2020). BBC Learning English. URL: https://www.youtube.com/watch?v=vx23RX_uc7Y
29. Buffet W. Warren Buffet and the best thing for investment 2021. Available at: <https://tv-english.club/what-did-they-say-episodes/episode-45/>
30. Schwarzenegger A. Do These 5 Things to Completely Change Your Life! Goalcast. 2018. URL: https://www.youtube.com/watch?v=u_ktRTWMX3M

Отримано 22.08.2022

Прийнято до друку 19.11.2022

FACTORS OF SELF-REALIZATION AND LIFE SUCCESS OF AN INDIVIDUALS IN MODERN SOCIETY (CASE OF PUBLIC OPINION LEADERS)

Vadym Nikolenko,

Doctor of Sociological Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Sociology, Oles Honchar Dnipro National University, 72, Scientific Ave., Dnipro, 49010, Ukraine, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6730-0938>, e-mail: vadnikolenko1983@gmail.com

Using the example of world-famous personalities, the article identifies factors that contribute to self-realization and achievement of success in life by a modern person. Based on the phenomenological paradigm, the author turns to the analysis of public speeches of prominent personalities of modern democratic society. Among them are such famous politicians as Barack Obama and Justin Trudeau, such famous businessmen as Bill Gates, Mark Zuckerberg and Steve Jobs, representatives of literature, film industry, music, etc., such as JK Rowling, Oprah Winfrey, Natalie Portman, Steven Spielberg, Meryl Streep and Taylor Swift. Particular attention is paid to their meetings with students and the teaching community of US universities. It is emphasized that the significance of these meetings is determined by the fact that it is student youth (at least a significant part of them) that in the near future should become the intellectual elite of society, take positions of public opinion leaders who have a significant influence on public consciousness, on the development of society in all sphere's life activity. It is noted that in their speeches to student audiences, public opinion leaders not only in the United States, but also throughout the democratic world, emphasized such factors for achieving life success and self-realization as systematic hard work, competitive education, innovative thinking style, ability to work in a team, leadership qualities, self-criticism, lack of fear of failure, achievement motivation, clear internal moral principles. The speeches of the presented political figures, entrepreneurs, and representatives of creative professions emphasized that achieving success in life and personal self-realization closely correlates with the sustainable development of society as a whole, the spread of democracy, the creation of a solidary society, and the absence of various forms of social discrimination. Directions for further research on the issues chosen by the author are determined, in particular: studying the experience of self-realization and achieving life success of famous domestic figures in the field of politics, economics, law, art, etc.

Keywords: *self-realization, life success, factors of self-realization and life success, public opinion leaders, phenomenology, democracy, sustainable development.*

References

1. Sztompka, P. (2004) *Shaping Sociological Imagination: The importance of Theory, Self, Social Structure, and Beliefs: Explanation in Sociology* (ed. J. C. Alexander), Berkeley: University of California Press. 180-200.
2. Stolyarchuk, O. A. (2017) 'Self-actualization as a factor in the formation of the future specialist's personality' *Innovation Solution in Modern Science*. 4 (13). 1-11 [in Ukraine]
3. Shirokykh, A. O. (2019) 'The role of self-actualization in life design of personality' *Psychology and social work*. 1(49). 143-157 [in Ukraine]
4. Kirichenko, N. A. (2011) 'The category of a life project in the psychology of life creation'. *Education of the region: political science, psychology, communications*. 2. 261-265 [in Ukraine]
5. Kim, T. I. (2017) 'Improvement of the system of labor self-realization of youth in Ukraine taking into account foreign experience' *Eastern Europe: economy, business and management*. 11. 269-274 [in Ukraine]
6. Myalenko, V. V. (2016) *Psychology of professional self-realization of youth: monograph*; National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Social and Political Psychology. K. Millennium [in Ukraine]
7. Kryvoshein, V. (2005) 'Image as a category of systemology of political perception'. *Political management*. 3(12). 115-127 [in Ukraine]
8. Gudzenko, O. Z. (2010) 'Intergenerational differences in ideas about the factors of achieving life success' *Sociology of the future: scientific journal on the problems of sociology of youth and students*. 1. 106-113 [in Ukraine]
9. Stroyanovska, O., Dolynska, L., Shevchenko, N., Yermakova, S., Matiash-Zaiats, L., & Kriukova, O. (2021) 'Features of Students' Ideas about Life Success. BRAIN'. *Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 12(1). 136-153.
10. Sokurianskaya, L. G. (2017) 'Youth in society is unequal: risks and opportunities for self-realization'. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkov National University. Series "Sociological studies of modern society: methodology, theory, methods."*. 39. 27-35 [in Ukraine]
11. Sokurianska, L., Deineko, O. (2018) 'Educational risks as an actualization factor of the Ukrainian studentship's professional self-realization risk'. *Ukrainian sociological journal*. 19-20(1-2). 43-48.
12. Sokurianskaya, L. G., Shchudlo, S. A. (2017) 'Adolescents in the border space: value orientations and life plans' *Sociology: theory, methods, marketing: scientific and theoretical journal*. 4, October-December. 53-67 [in Ukraine]
13. Rowling, J. K. (2008). *Harvard Commencement Speech*. Harvard University Commencement. Harvard

- University. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=UibfDUPJAEU>
14. Gates, B. (2007). Harvard Commencement Address. Harvard University. Available at: <https://news.harvard.edu/gazette/story/2007/06/remarks-of-bill-gates-harvard-commencement-2007>
  15. Zuckerberg, M. (2017). Harvard Commencement Speech. FACEBOOK CEO'S FULL SPEECH. ABC News. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=QM81623AouM>
  16. Winfrey, O. (2013) Harvard Commencement Speech. Harvard Commencement. Harvard University. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=GMWFieBGR7c>
  17. Portman, N. (2015) Harvard Commencement Speech. Harvard Commencement. Harvard University. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=jDaZu_KEMCY
  18. Spielberg, S. (2016) Harvard Commencement Speech. Harvard University. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=fk1YJO2Ywsk>
  19. Streep, M. (2010) Barnard Commencement Speaker. Columbia University. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=gfv849HU9I4>
  20. Jobs, S. (2005) Stanford Commencement Address. Stanford. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=UF8uR6Z6KLc>
  21. Obama, B. (2009) Graduation speech: Arizona State University (ASU). Arizona State University. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=Qbel5MhtDq4>
  22. Trudeau, J. (2018) FULL commencement speech to NYU grads at Yankee Stadium. Global News. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=Vs6jok1vpIA>
  23. Swift, T. (2022). NYU's Commencement Speaker Taylor Swift. New York University. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=OBG50aoUwll>
  24. Nikolenko, V. (2021) 'Business person of the Beginning of the 21st Century: a Sketch of Socio-Psychological Portrait'. Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Sociological Studies of Contemporary Society: Methodology, Theory, Method" (47), 18-25.
  25. Elias, N. (2003) The process of civilization. Sociogenetic and psychogenetic studies. Alternatives. Kyiv [in Ukraine]
  26. Hathaway, A. (2017) Anne Hathaway on International Women's Day. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=BC7LytSihZk>
  27. Ford, H. (2015) My life and work. Trans. from English Ulyana Jaman. Kyiv: Nash Format [in Ukraine]
  28. Teaching children. Stories for Children. The Best Job in the World. (January 30, 2020). BBC Learning English. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=vx23RX_uc7Y
  29. Buffet, W. (2021) Warren Buffet and the best thing for investment. Available at: <https://tv-english.club/what-did-they-say-episodes/episode-45/>
  30. Schwarzenegger, A. (2018). Do These 5 Things to Completely Change Your Life! Goalcast. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=u_ktRTWMX3M

Received 22.08.2022

Accepted 19.11.2022